

Wyrok z dnia 8 lutego 2000 r.

II UKN 382/99

Wykazanie związku przyczynowego między niezdolnością do pracy a pobytem na deportacji w ZSRR (art. 12 ust. 2 pkt 1 i art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 950 ze zm.) wymaga udowodnienia doznania obrażeń lub chorób odniesionych w związku z pobytem na deportacji, które spowodowały niezdolność do pracy.

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 8 lutego 2000 r. sprawy z wniosku Anny W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w A. o rentę inwalidzką w związku z deportacją, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 maja 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 2 września 1998 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w A. odmówił przyznania wnioskodawczyni Annie W. prawa do renty inwalidzkiej w związku z deportacją do ZSRR z uwagi na to, że nie stwierdzono niezdolności do pracy w związku z deportacją.

Odwołanie wnioskodawczyni od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 20 listopada 1998 r. [...]. Sąd ten ustalił na podstawie opinii biegłych lekarzy, że stwierdzone u wnioskodawczyni schorzenia nie czynią jej niezdolną do pracy i nie pozostają w związku z deportacją do ZSRR.

Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawczynie od tego wyroku Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 12 maja 1999 r. [...] oddalił apelację. Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawczynie urodzona 12 grudnia 1931 r. była deportowana do ZSRR w kwietniu 1940 r. i przebywała w Kazachstanie do czerwca 1946 r. Warunkiem przyznania jej renty na podstawie art. 12 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (jednolity tekst Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 950 ze zm.) jest stwierdzenie przynajmniej częściowej niezdolności do pracy w związku z deportacją. W celu ustalenia tego związku Sąd Apelacyjny przeprowadził dodatkowo dowód z opinii biegłych lekarzy onkologa i psychiatry. Biegli rozpoznali zespół [...]. Zmiany te zdaniem biegłych nie mają związku z deportacją do ZSRR. W ocenie biegłego psychiatry pobyt w Kazachstanie pozostawił uraz psychiczny, jednakże nie w takim stopniu, aby można było stwierdzić niezdolność do pracy z tego powodu. W świetle tych opinii twierdzenie wnioskodawczynie, że schorzenia jej pozostają w związku z deportacją nie znalazły poparcia.

Wyrok ten zaskarżyła kasacją wnioskodawczynie i wskazując jako podstawę kasacji naruszenie przepisów postępowania - art. 379 pkt 5 KPC, 233 § 1 KPC, 472 KPC i 473 KPC – wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Naruszenie wskazanych przepisów polega na zaniechaniu przesłuchania w charakterze świadka ewentualnie biegłego Zdzisława F., który jako lekarz leczący wnioskodawczynię od 1991 r. stwierdził dolegliwości depresyjne i nerwicowe związane częściowo z przeżyciami w związku z deportacją. Ponadto w ustaleniach swoich Sąd Apelacyjny pominął niedokładności w badaniach dokonanych przez biegłych lekarzy wydających opinie w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, którzy to biegli nie dopatrzyli się [...]. Pominęto także fakt, że wnioskodawczynie w 1952 r była hospitalizowana z powodu [...]. Wnioskodawczynie występowała bez pomocy prawnika i dlatego należało bardziej wnikliwie oceniać materiał dowodowy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut nieważności postępowania z mocy art. 379 pkt 5 KPC z powodu pozabawienia strony możliwości obrony swych praw nie jest niczym uzasadniony. Nie jest takim uzasadnieniem fakt, że wnioskodawczynie działała bez pomocy prawnika.

Zgodnie z art. 86 KPC strona może działać przez ustanowionego przez siebie pełnomocnika, lecz ustanowienie takiego pełnomocnika uzależnione jest od woli strony. W postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji nie ma instytucji przymusu adwokackiego, analogicznej do regulacji zawartej w przepisie art. 392² § 1 KPC, odnoszącego się do postępowania kasacyjnego. W kasacji brak jest uzasadnienia zarzutu nieważności postępowania, jednak zgodnie z art. 393¹¹ KPC Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę z urzędu nieważność postępowania. Kontrola w tym zakresie nie dała podstaw do uznania, że wnioskodawczyni w jakimkolwiek stadium postępowania została pozbawiona możliwości obrony swych praw. O wszystkich terminach czynności procesowych wnioskodawczyni była prawidłowo zawiadamiana.

Nie jest także uzasadniony zarzut naruszenia przepisów art. 472 i 473 KPC, które to przepisy regulują postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Pierwszy z tych przepisów określa uproszczone zasady prowadzenia postępowania w zakresie wezwań stron, świadków i biegłych, doręczeń, żądania dokumentów i innych dowodów. Drugi przepis stanowi, że w postępowaniu z tego zakresu spraw nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu ze świadków i przesłuchania stron. W kasacji nie wskazuje się, aby w kwestii uregulowanej tymi przepisami nastąpiły jakiegokolwiek uchybienia, a tym bardziej takie uchybienia, które mogły mieć wpływ na wynik sprawy.

Główne zarzuty sprecyzowane w uzasadnieniu kasacji odnoszą się do naruszenia art. 233 § 1 KPC. Te zarzuty również nie znajdują uzasadnienia. Sąd Apelacyjny dokonał bowiem prawidłowej oceny wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego w postępowaniu przed Sądami obu instancji. Nie jest przy tym prawdą, że Sąd ten pominął niedokładności w opinii biegłych złożonej w postępowaniu przed Sądem Okręgowym, którzy to biegli nie dopatrzyli się zmian chorobowych [...]. Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z opinii biegłych lekarzy pięciu specjalności z zakresu chorób widniejących w rozpoznaniu dokonanym w postępowaniu przed organem rentowym i wskazanym przez wnioskodawczynię w odwołaniu. Te zmiany chorobowe nie powodują zdaniem biegłych, niezdolności do pracy, ani częściowej, ani całkowitej. Dopiero w apelacji wnioskodawczyni powołała się na zmiany o charakterze nowotworowym i dołączyła wyniki badań radiologicznych, a także wskazała dolegliwości o charakterze nerwicowym i depresyjnym. Z tej przyczyny, że w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji te zmiany chorobowe nie były brane pod

uwagę, Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe przez zasięgnięcie opinii biegłych lekarzy onkologa i psychiatry.

Nie można za uchybienie uznać zaniechania przeprowadzenia dowodu z przesłuchania w charakterze świadka lub biegłego lekarza, który wystawił zaświadczenie o leczeniu wnioskodawczynie od 1991 r. z powodu nasilonych objawów typu nerwicowego i depresyjnego, „mogących częściowo wiązać się z trudnymi przeżyciami” w związku z deportacją. Zasadą jest, że nie powierza się funkcji biegłego osobie, która z racji posiadanych wiadomości specjalnych ma spostrzeżenia niedostępne dla innych osób, na przykład lekarz leczący chorego. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 1 grudnia 1997 r. II UKN 367/97 (OSNAPiUS 1998 r. nr 19, poz. 575). Lekarz leczący wnioskodawczynię mógłby być przesłuchany w charakterze świadka, gdyby zachodziła taka potrzeba, a mianowicie gdyby zaświadczenie lekarskie budziło wątpliwości lub wymagało uzupełnienia. Taka sytuacja nie zaistniała, gdyż Sąd w swoich ustaleniach przyjął zawarte w zaświadczeniu dane co do rozpoznania zmian chorobowych i co do daty rozpoczęcia leczenia. Wyrażony w tym zaświadczeniu pogląd co do częściowego związku stwierdzonych dolegliwości z przeżyciami w czasie deportacji nie może być uznany za fakt, który ustala się na podstawie zaświadczeń lekarskich lub zeznań świadków. Jednakże nawet z tym poglądem Sąd Apelacyjny nie polemizował, przyjmując, podobnie jak uczynił to biegły psychiatra, że pobyt wnioskodawczynie w Kazachstanie pozostawił uraz psychiczny. Nie wpływa to jednak na zmianę ustaleń odnośnie do prawa wnioskodawczynie do żądanych świadczeń.

Podstawą prawną żądania jest przepis art. 12 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (jednolity tekst Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 950 ze zm.). Przepis ten stanowi, że świadczenia pieniężne przewidziane w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin przysługują osobom niezdolnym do pracy częściowo lub całkowicie wskutek inwalidztwa pozostającego w związku z pobytem między innymi na deportacji w ZSRR. Zgodnie z art. 12 ust. 3 za inwalidztwo pozostające w związku z pobytem na deportacji uważa się inwalidztwo będące następstwem zranień, kontuzji bądź innych obrażeń lub chorób powstałych w związku z tym pobytem. Dla wykazania między aktualną niezdolnością do pracy a pobytem na deportacji w ZSRR związku przyczynowego, o którym mowa w powołanych przepisach, wymagane jest wskazanie obrażeń lub chorób odniesionych w

związku z pobytem na deportacji, które w następstwie rozwoju zmian chorobowych doprowadziły do niezdolności do pracy. Nie jest natomiast wystarczające wykazanie samego faktu deportacji, związanych z tym przeżyć i trudnych warunków pobytu.

Analiza zmian chorobowych wnioskodawczynie dokonana przez biegłych nie wykazała istnienia omawianego związku przyczynowego. Biegły psychiatra stwierdził, że uraz psychiczny spowodowany deportacją nie doprowadził do powstania niezdolności do pracy. Niezdolność tę powodują stany nerwicowe i depresyjne, nie mające związku z dolegliwościami z okresu dzieciństwa. Dolegliwości te nie były znaczne, o czym świadczy brak systematycznego leczenia. Początek zaburzeń wiąże się z okresem klimakterium. Nasilenie dolegliwości nastąpiło w wieku 60 lat, kiedy to wnioskodawczynie rozpoczęła systematyczne leczenie, a stwierdzone obecnie zmiany nowotworowe wpłynęły na pogorszenie stanu psychicznego. Biegły onkolog opierając się na wiedzy medycznej, wykluczył związek choroby [...] ze zdarzeniami, które miały miejsce 50 lat wcześniej. Zawarte w kasacji twierdzenie, że istnieje związek między tą chorobą a latami spędzonymi w Kazachstanie, jest niczym nie popartym przypuszczeniem.

Wobec tego, że żaden z zarzutów nie okazał się uzasadniony, kasacja jako pozbawiona usprawiedliwionych podstaw podlega oddaleniu na zasadzie art. 393¹² KPC.

=====